

KAMRAN İMANOV

**AZƏRBAYCANDA ƏQLİ
MÜLKİYYƏT HÜQUQLARININ
TƏMİNATININ
TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ
ZƏRURƏTİ**

Bakı – 2018

Kamran İmanov,

Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri.

Azərbaycanda əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatının təkmilləşdirilməsi zərurəti. Bakı, 2018

Bu kitabça Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Kamran İmanovun Müəllif Hüquqları Agentliyi və İsveçrənin Azərbaycandakı Səfirliyinin Cənubi Qafqaz üzrə İsveçrə Əməkdaşlıq Təşkilatı ilə birgə 23 oktyabr 2009-cu il tarixində keçirilən “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı” mövzusunda seminarda etdiyi “Azərbaycanda əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatının təkmilləşdirilməsi zərurəti” adlı təqdimat əsasında hazırlanmışdır.

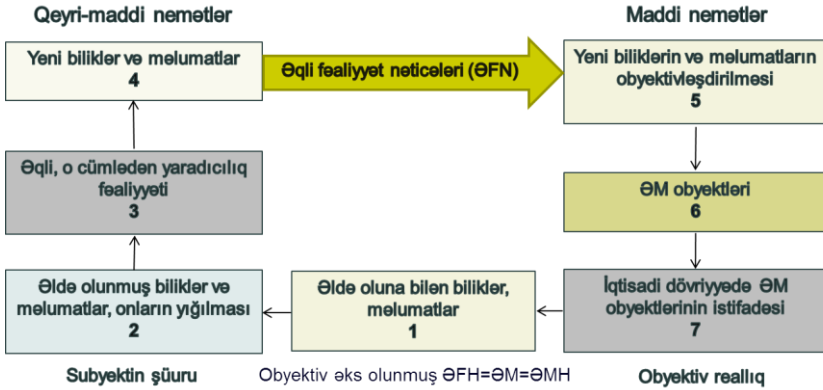
© Azərbaycan Respublikasının Müəllif Hüquqları Agentliyi, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017

© Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyi, 2018

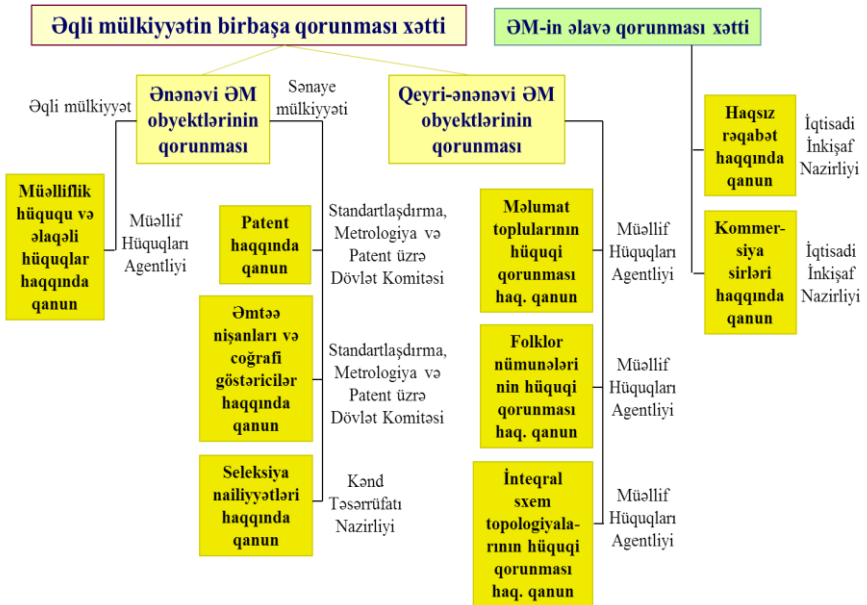
Mündəricat

I.	ƏF – ƏFN – ƏM (“Biliklər dövranı”)	5
II.	Əqli mülkiyyətin milli qanunvericilik bazası, təsnifatı və sərəncamçılığı	5
III.	Piratçılığın və saxtamalçılığın beynəlxalq fenomenə çevrilməsi	6
IV.	Azərbaycan bazarında piratçılığın səviyyəsi ..	10
	Pirat malların tipologiyası	11
	Kompyuter piratçılığının təsnifatı	14
V.	İctimai rəy və ƏM mədəniyyətinin formalaşması	15
VI.	Piratçılığa və saxtamalçılığa qarşı beynəlxalq tədbirlər	18

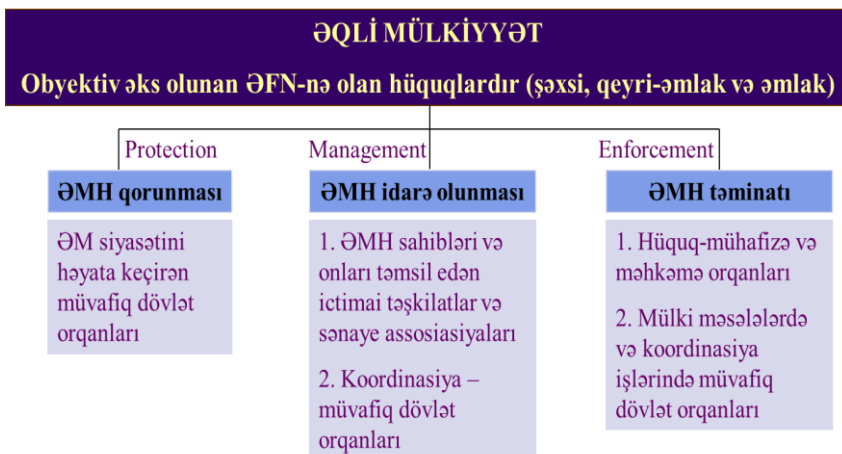
I. ƏF – ƏFN – ƏM (“Biliklər dövranı”)

II. Əqli mülkiyyətin milli qanunvericilik bazası, təsnifatı və sərəncamçılığı

1. 9 qanun, o cümlədən 7 birbaşa qoruyan qanun,
2 dolayısı yolla qoruyan qanun.
2. 4 qanun – Müəllif Hüquqları Agentliyi;
2 qanun – Standartlaşdırma, Metrologiya və
Patent üzrə Dövlət Komitəsi;
1 qanun – Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi;
2 qanun – İqtisadi İnkişaf Nazirliyi.

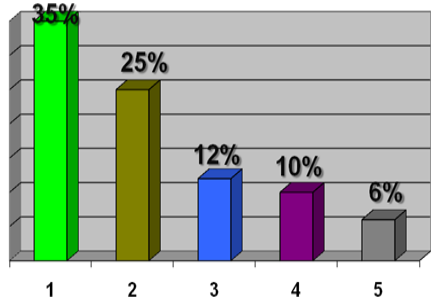
III. Piratçılığın və saxtamalçılığın beynəlxalq fenomenə çevrilməsi

1.		Ümumdünya gömrük təşkilatı	İqtisadi əməkdaşlıq və inkişaf təşkilatı	Avropa komissiyası
	Beynəlxalq ticarətin piratçılığa və saxtamalçılığa % ilə	5%	>5%	5-7%

5-7% = 200-300 mlrd. avro itirilmiş gəlir + 200 min itirilmiş iş yerləri

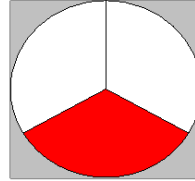
2. Ən çox zərər çəkən 5 dünya sənayesinin sahələri

1. İnformasiya emalı sahəsi
2. Audiovizual sənayesi
3. Oynuq sənayesi
4. Ətriyat sənayesi
5. Farmasevtika sənayesi

3. Pirat CD və DVD bazarı

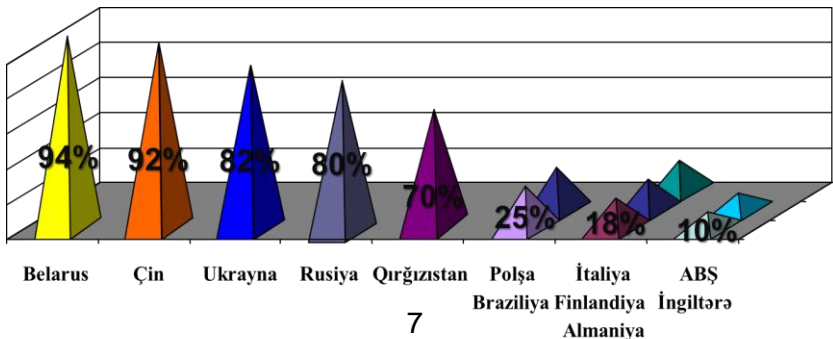
1:3

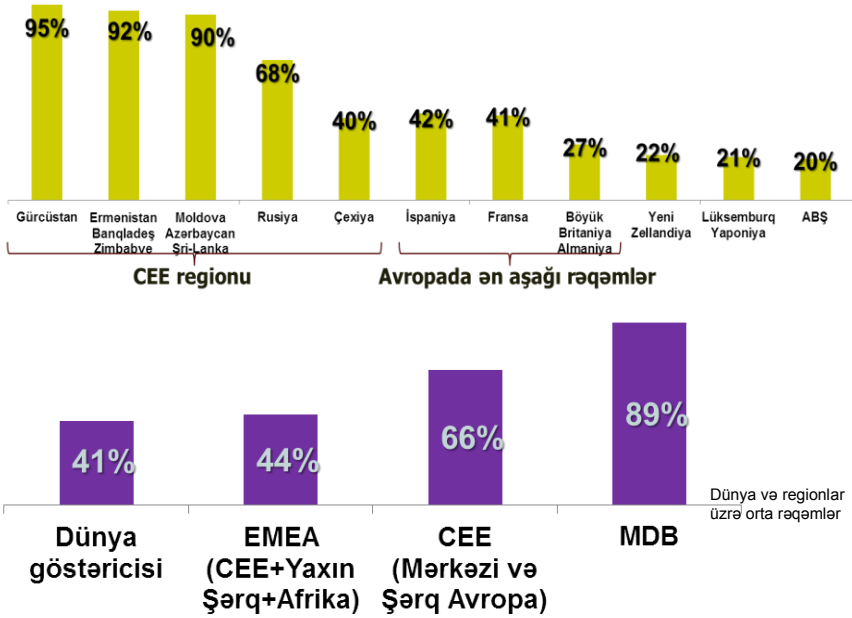
4. SMS pirat bazarı - 20%

5. Audio-video pirat məhsullarının bazarı (müqayisəli təhlil)

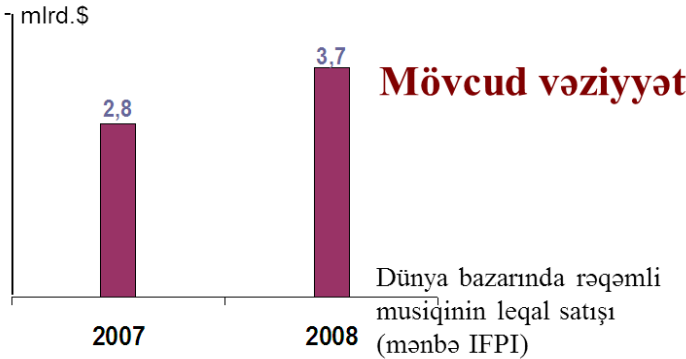

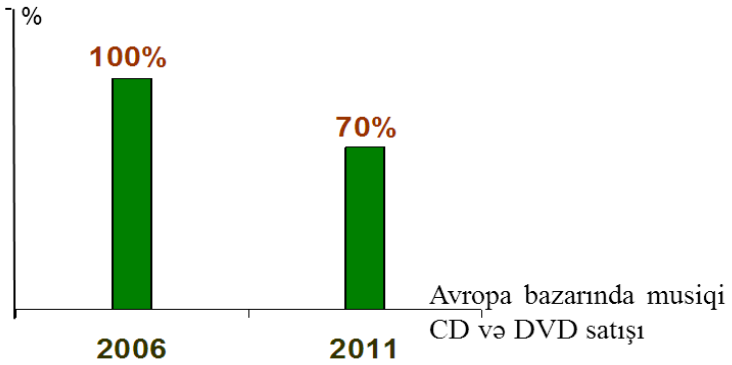
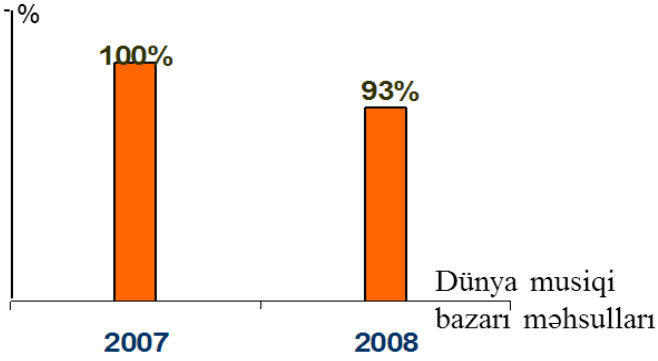
6. Software pıratçılıđı

Mənbə: IDC (may 2009) [2008-ci ilin göstəriciləri]

Rəqəmli kontent və rəqəmli müəlliflik hüququnun gələcəyi haqqında

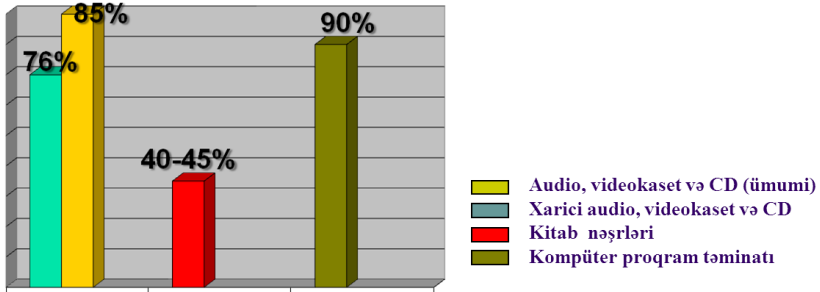

Səbəb: Piratçılıq (40 mlrd. fayl qeyri-qanuni istifadə edilib, 95% pirat/musiqi kontenti, mənbə: IFPI)

İtkilər, rəqəmli piratçılıq: 18,4 mlrd.\$, (o cümlədən 16.4 mlrd.\$ soft, 1,97 mlrd.\$ musiqi, mənbə: IIPA)

F.Qarri (ÜƏMT Baş direktoru): “Piratçılıq konseptual problemdir, rəqəmsal texnologiyaların inkişafı fundamental məsələdir, bütün dünya üçün böyük əhəmiyyətə malikdir”.)

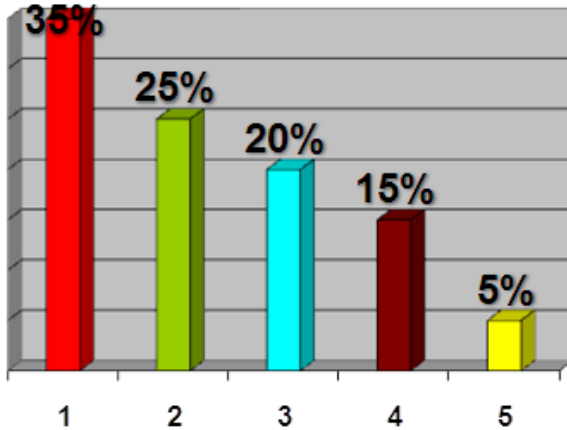
IV. Azərbaycan bazarında piratçılığın səviyyəsi

1. Bazardakı fonogram və audiovizual əsərlərin kontrafakt nüsxələrinin mənbə təsnifatı

1. Xaricdən gətirilən və xarici hüquq sahiblərinin hüquqlarının pozulması ilə müşayiət edilən pirat məhsulları (surətçixartma və idxal hüquqlarının pozulması).
2. Yerli istehsalçıların milli müəllif və ifaçıların hüquqlarının pozulması ilə pirat məhsulları (fonogramların, konsert meydanlarından, efirdən, internetdən qeyri-qanuni yazılma).

3. Xaricdən gətirilən pirat məhsullarının yerli pirat nüsxələri.
4. Qanuni buraxılmış yerli əsər nüsxələrinin “əlavəsi”.
5. İcazəsiz buraxılan “toplular” və kompiyasiyalar.

Pirat malların tipologiyası

1. Musiqi piratçılığı

Kontrafakt malların növləri	Yayıma səviyyəsi
<p>1. Saxtalaşdırma (eyniləşdirmə). Orijinalın tam, o cümlədən qablaşmaların təkrarlanması orijinal fonogram əmtəə nişanı və simvolları tam əks etdirilir. Mül.k hüq. və əlaqəli hüq.ın poz.sı ilə yanaşı, əmtəə nişanının</p>	Az miqdarda yayılır

<p>və haqsız rəqabət haqqında qanunvericiliyin pozulması mövcuddur. Bu sərəya qanuni buraxılmış pirat “ələvələri” də daxildir.</p> <p>2. Adi piratçılıq. Əvvəllər dərc edilmiş fonogramın surətinin tam çıxarılması. Pirat nüsxələrinin tərtibatı və qablaşması orijinaldan keyfiyyətə fərqlənir. Orijinaldan xeyli ucuzdur.</p> <p>Bu sərəya CD-R buraxılan nüsxələr də daxildir.</p> <p>3. Qeyri-leqal montaj (toplu). Orijinala xas olmayan ardıcılıqla, lakin orijinal adların saxlanması ilə, müxtəlif fonogramların kombinasiyası.</p> <p>4. Kompyasiyalar – orijinal adlar saxlanmamaqla müxtəlif mənbələrdən yazılan toplular.</p> <p>5. Qeyri-qanuni yayılma (bütələqərçilik). Musiqili əsərin gizli yolla konsertdən, efirdən, internetdən oğrularla studiyadan yazılması.</p>	<p>Geniş miqdarda yayılır</p> <p>Pirat bazarının əsas məhsuludur</p> <p>Geniş miqdarda yayılır</p> <p>Az miqdarda yayılır</p> <p>Az miqdarda yayılır</p> <p>Az miqdarda yayılır</p>
--	--

2. Audiovizual pıratçılıq

Kontrafakt malların növləri	Yayıma səviyyəsi
<p>1. Saxtalaşdırma (eyniləşdirmə) Qeyd. Musiqili pıratçılığın müvafiq növünə oxşardır.</p> <p>2. Adi pıratçılıq - kino və video məhsulların qablaşdırılmış və ya qablaşdırılmamış şəkildə tam surətçixarılması, adətən keyfiyyət aşağıdır. Bu sıraya əniş tirajlanma yolu ilə tərcümənin təhrifi və orijinala xas olmayan ardıcılıq və rəng çalarları tərtibatı ilə “buraxılışlar” daxildir.</p> <p>3. Qeyri-qanuni yayılma (bütələqerçilik) Qeyd. Musiqili pıratçılığın müvafiq növünə oxşardır..</p> <p>4. “Orijinal pıratçılıq” - orijinal audiovizual əsərlərin (master) qeyri-qanuni, o cümlədən oğruluq yolu ilə əldə edilməsi, surətçixarılması və tirajlanması.</p> <p>5. Kirayə pıratçılığı – pırat audiovizual yazılmalarının kirayə veril.si yolu ilə yayılması.</p> <p>6. Pırat kütləvi nümayişi – hüq. sahiblərinin icazəsi olmadan pırat və ya qanuni surətlərin kütləvi nümayişi və ya translyasiyası.</p>	<p>Az miqdarda yayılır</p> <p>Pırat bazarının əsas məhsuludur</p> <p>Az miqdarda yayılır</p> <p>Az miqdarda yayılır</p> <p>Geniş miqdarda yayılır</p> <p>Geniş miqdarda yayılır</p>

Kompüter piratçılığının təsnifatı

№	Pirat mallarının növləri	Bazarda yayılma səviyyəsi
1.	<p>Saxta PT və MB-ın istehsalı və yayımı (CD-ROM-larda pirat istehsalı):</p> <p>a) Qablaşdırma və sənədləşdirmə orijinala oxşardır;</p> <p>b) Qiymət nisbətən ucuzdur.</p>	Bazar üçün əlamətdar deyil
2.	<p>Hüquq sahibinin icazəsi olmadan PT və MB-nın nüsxələrinin kommersiya məqsədi ilə yayımı.</p> <p>2.1. Qeyri-qanuni CD-lərdə yayım.</p> <p>a) Sənədləşmə yoxdur, zəmanət verilmir (viruslara qarşı);</p> <p>b) qiymət ucuzdur.</p> <p>2.2. Kontrafakt nüsxənin vinçesterə quraşdırılması və kompyüterlə birgə satışı (2.1-dəki xüsusiyyətlər).</p> <p>2.3. İcazə olmadığı sayda CD-lərə və ya vinçesterə kontrafakt nüsxələrin yazılması və yerləşdirilməsi.</p> <p>Distribüterin dəstəyi olduğu halda hüquq sahibinin dəstəyi yoxdur.</p>	<p>Bazarda geniş miqdarda yayılıb</p> <p>Bazarda geniş miqdarda yayılıb</p> <p>Bazarda geniş miqdarda yayılıb</p>

3.	İstifadəçi tərəfindən kontrafakt nüsxənin hazırlanması, o cümlədən 3.1. Qanuni istifadəçidən əldə edib, digər kompüterlərdə yerləşdirilməsi 3.2. İcazəli installyasiyanın sayından artıq sayda kompüterlərə yerləşdirmə	Ən çox yayılıb
4.	İnternet vasitəsi ilə piraçılıq	Getdikcə daha geniş yayılır

V. İctimai rəy və ƏM mədəniyyətinin formalaşması

1. İstehlakçılar (istifadəçilər)

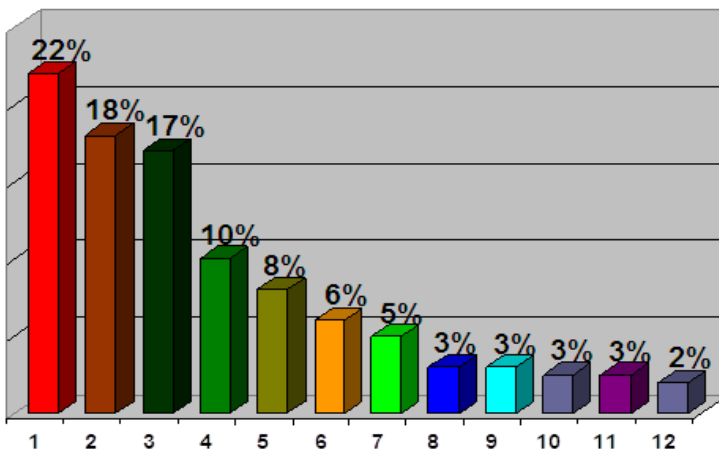
1.1. Saxta və pirat məhsullarının alınması təcrübəsi:

1. Paltar (ayaqqabı), idman paltarı və ayaqqabısı
2. Ərzaq məhsulları
3. **CD (DVD), Audio-video kassetlər**
4. Spirtli içkilər
5. Dərman preparatları
6. Spirtsiz içkilər
7. Tütün məmulatları
8. Məişət kimyası
9. Ətriyyat, şampun və s.

10. Kompyuter-proqram təminatı

11. Alətlər, avto-moto hissələr

12. Məişət texnikası, elektronika

1.2. Saxta və pirat məhsulunun alındığı yer

1. Bazar (yarmarka)

2. Adi mağaza

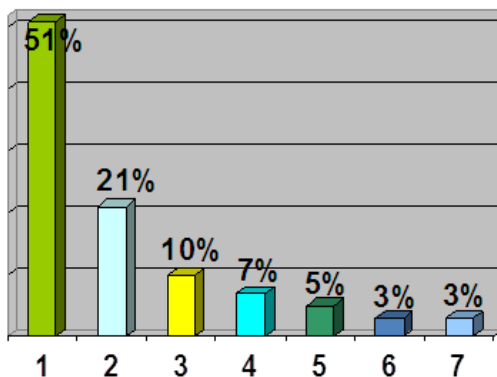
3. Köşk

4. Aptek

5. Supermarket

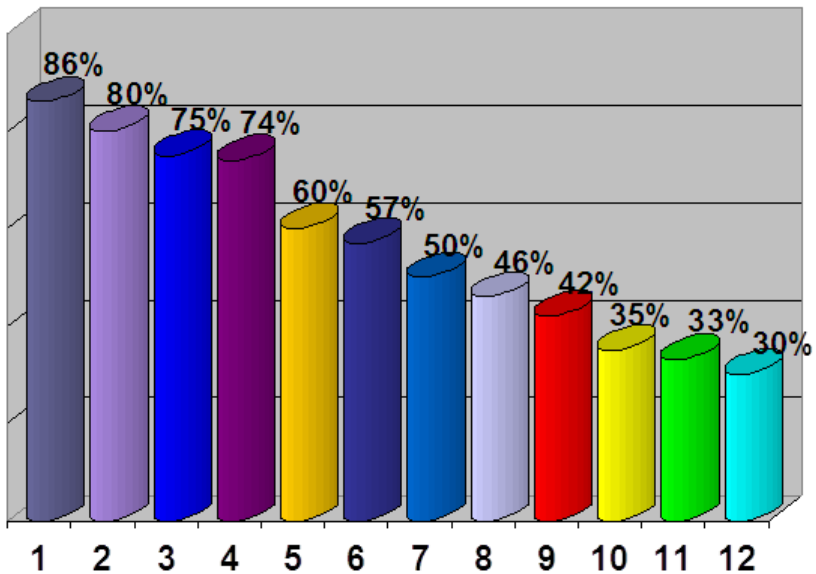
6. Firma mağazası

7. Avtoservis

1.3. Saxtakarlığın və piratçılığın yolverilməzliyi

1. Dərman preparatları
2. Ərzaq məhsulları
3. Spirtli içkilər
4. Spirtsiz içkilər
5. Ətriyyat, şampun və s.
6. Tütün məmulatları
7. Məişət texnikası, elektronika
8. Məişət kimyası
9. Alətlər, avto-moto hissələr
10. Paltar, ayaqqabı (o cümlədən idman)
11. **Kompyuter-proqram təminatı**
12. **CD (DVD), audio-video kasetlər**

- **Nəticələr:** Əhalinin əksəriyyəti ölkənin istehlak bazarında mütəmadi olaraq saxta və pirat məhsulları ilə rastlaşır və əhəmiyyət vermədən onları alır.
- Audio-video məhsulların, kompyuter proqramları, paltar, ayaqqabı və s."zərəsiz" məhsulların alınması müəyyən mənada məqbul sayılır, belə ki, bazarın "təmizlənməsi" güclənməklə yanaşı, əhalidə ƏM mədəniyyəti formalaşdırılmalıdır.

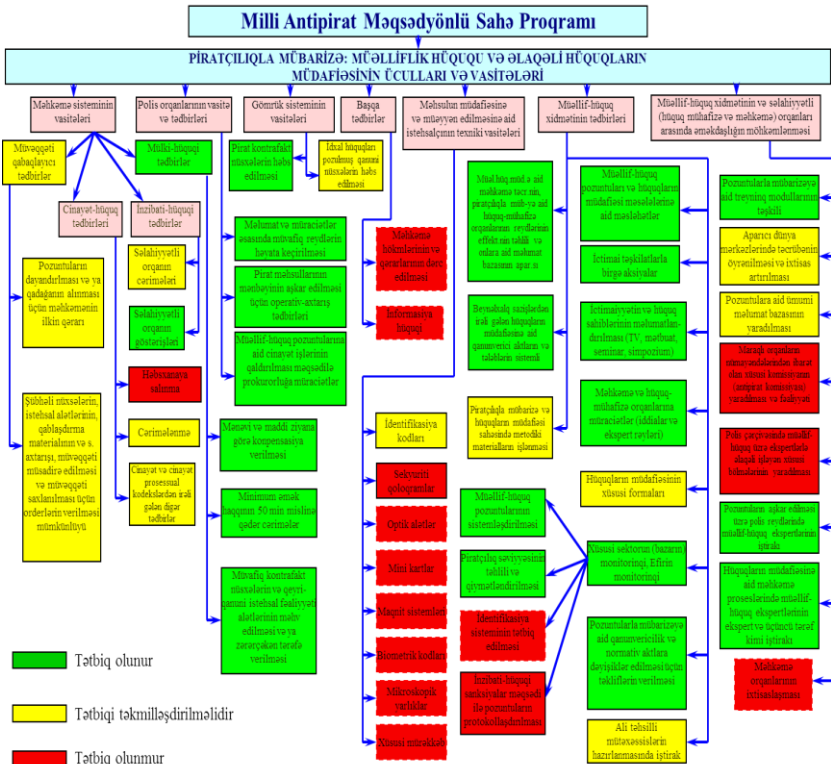
VI. PİRATÇILIĞA VƏ SAXTAMALÇILIĞA QARŞI BEYNƏLXALQ TƏDBİRLƏR

1. 1988-ci il ABŞ 301 Proqramı (Special Program).
2. 2000-ci il ÜTT-ın TRİPS sazişi.
3. Green Paper Proqramı, **1995-ci il**, Avropa Birliyi.
4. **1994-cü il**, Avropa Parlamentinin rəqlamenti saxta və piratçılıq mallarına qarşı.
5. **1994-cü il** (1999-cu il əlavəsi ilə), «Saxta və pirat mallarına qarşı sərhəddəki tədbirlər».
6. EU (Avropa İttifaqı), **2004-cü il**, Directive 2004/48/EU "On enforcement IPR" (ƏMH təminatı haqqında).
7. USA, **2005-ci il**. "Stop" ("Strategy Targeting Organized Piracy") – Stop Program. IPR cinayətləri = Kiber cinayətlər.

8. EU, 2006-cı il. “Reglament On enforcement” və xüsusilə ƏMH təminatına yönəldilmiş cinayət tədbirləri ilə bağlı Avropa Direktivi.

9. G8 sammitlərində (2007, 2009) piratçılığa qarşı tədbirlər (ACTA-Anti-Counterfeiting Trade Agreement: fayl mübadiləsinə qarşı).

10. ABŞ (2009) – Kibernetik təhlükəsizlik şöbəsinin Ağ Evin tərkibində yaradılması.

KOMPLEKS MƏQSƏDYÖNLÜ PROQRAM ÜZRƏ GÖRÜLƏN TƏDBİRLƏRİN NƏTİCƏLƏRİ

1. Piratçılığın səviyyəsinin azalması (80% → 70%).
2. Qanunvericilik və normativ-hüquqi bazanın inkişafı (yeni qanunlar, Agentliyin yeni Əsasnaməsi, Məcəllədə dəyişikliklər, sərhəd tədbirləri və s.).
3. ÜƏMT-nin İnternet müqavilələrinə Azərbaycanın qoşulması.
4. ABŞ 301 Proqramından Azərbaycanın çıxarılması (2005-ci il).

YENİ ZAMAN ÇAĞIRIŞLARI

1. “Knowledge Economy”.
2. Qeyri-maddi aktivlərin artması mikroiqtisadi səviyyədə.
3. “Creative industry” və onun mikroiqtisadi rolu.
4. IT–IP–e.com.
5. “Digital divide” və “DRM”.

Piratçılıqla mübarizənin səmərəliliyi nə cür artırılmalı?
(beynəlxalq və milli təcrübədən irəli gələn nəticələr)

№	Nəticə	Tədbir və ya təklif
1	Əqli mülkiyyət obyektlərinin oğurlanması – cinayətdir və müvafiq qaydada cəzalanmalıdır.	<p>“ƏMH təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə” Qanunu</p> <ul style="list-style-type: none"> - İnzibati Xətalər, Cinayət və Cinayət-prosesual Məcəllələrə dəyişikliklər <p>- ƏM Mərkəzinin yaradılması</p>
2	Əqli mülkiyyət sferasındakı cinayətlərlə mübarizə müvafiq ixtisaslaşma tələb edir.	DİN, Prokurorluq və digər hüquq-mühafizə və məhkəmə orqanlarında ixtisaslaşmış qurumların yaradılması
3	Əqli mülkiyyət sferasındakı cinayətlərlə mübarizənin səmərəliliyinin artırılması koordinasiya tələb edir.	NK nəzdində əlaqədar orqan nümayəndələrindən ibarət olan Antipirat Komissiyasının yaradılması

4	Piratçılıqla mübarizə əsasən küçə satıcıları ilə deyil, pirat məhsulların istehsal edən mütəşəkkil qruplarla aparılmalıdır.	ƏM sahəsindəki dövlət orqanlarının, hüquq sahiblərinin cəmiyyətləri və assosiasiyalarının hüquq mühafizə orqanları ilə əməkdaşlıq proqramlarının həyata keçirilməsi
---	---	---

«Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Qanunun tənzimlədiyi məsələlər:

- məhkəmə və inzibati prosedurların və tədbirlərin müəyyən edilməsi;
- əsərlərin, fonogram nüsxələrinin və digər əqli mülkiyyət hüquqları obyektlərinin qeyri-qanuni istehsalının və yayımının qarşısının alınması.

I fəsil

Ümumi müddəalar:

- Əsas anlayışlar
- Qanunun tətbiq sahəsi

II fəsil

ƏM hüquqları pozularkən mülki-hüquqi və inzibati prosedurlar və müdafiə vasitələri :

- Sübutlar
- İnformasiya hüququ
- Məhkəmə qadağaları
- Zərərin ödənilməsi
- Məhkəmə qərarından irəli gələn tədbirlər
- Aşkarlıq tədbirləri və məhkəmə qərarlarının dərci
- Müvəqqəti tədbirlər
- Sərhəd tədbirləri
- İnzibati və cinayət prosedurları

III fəsil

Piratçılığa qarşı mübarizə üzrə inzibati tədbirlər:

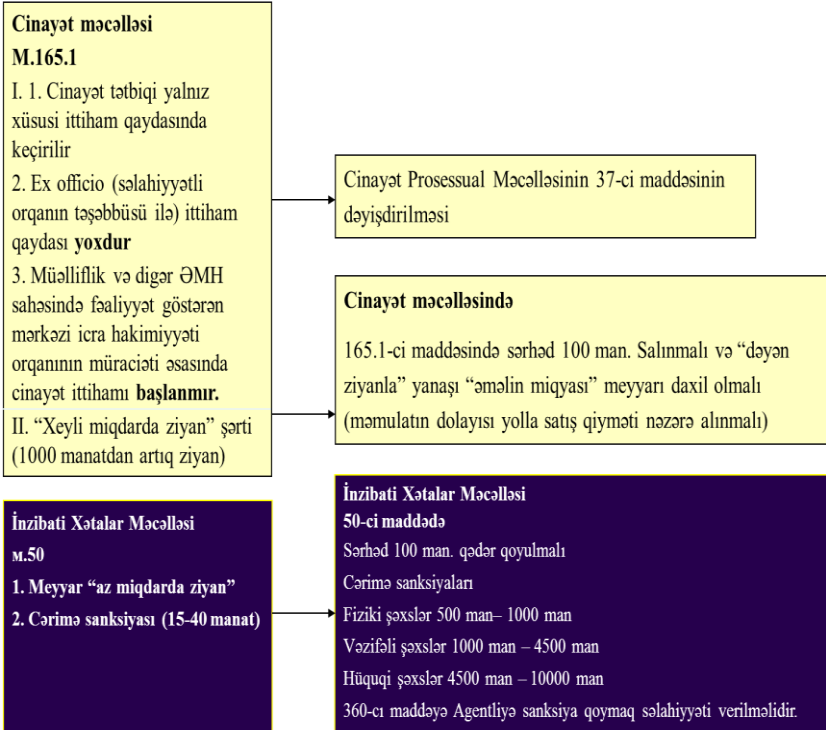
- İdentifikasiya kodları
- Nəzarət markası
- Nəzarətin həyata keçirilməsi
- ƏM hüquqları obyektinin nüsxələrinin və nəzarət markalarının qeyri-qanuni istifadəsinə görə məsuliyyət

IV fəsil

Yekun müddəalar:

- Qanun qərarın müddəti bitməmiş ƏM hüquqlarının obyektlərinə şamil edilir
- Qanunun qüvvəyə minməsi

MƏCƏLLƏLƏRİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ TƏLƏBATI

Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyində hazırlanmışdır.